

KORKUT ATA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi
The Journal of International Turkish Language & Literature Research

Sayı/Issue 13 (Aralık/December 2023), s. 233-258.
Geliş Tarihi-Received: 20.11.2023
Kabul Tarihi-Accepted: 12.12.2023
Araştırma Makalesi-Research Article
ISSN: 2687-5675
DOI: 10.51531/korkutataturkiyat.1393520

Nüvîdî Mahlaslı İki Dîvân Şairi ve Şiirleri

Two Divan Poets with the Pseudonym Nuvidi and Their Poems

Esra BOZYİĞİT*

Öz

Osmanlı Dönemi edebiyatının biyografik kaynaklarından şair tezkirelerinde, Nüvîdî mahlasını kullanan iki şair kaydedilmiştir. Bu şairlerden ilki, hayatının büyük bir kısmını 16. yüzyılın ikinci yarısında yaşamış olan Yûsuf Nüvîdî Efendi (ö. 1608); ikincisi, 17. yüzyıl şairlerinden Mehmed Nüvîdî Efendi (ö. 1674-75)'dir. Dîvân sahibi olup olmadıkları bilinmeyen bu iki şairin az sayıdaki şiirleri, tezkirelerde ve metin neşri yapılmış mecmualarda yer almaktadır. Bu çalışmada öncelikle Nüvîdî mahlaslı şairlerin hayatları ve edebî şahsiyetleri hakkında bilgi verilmiştir. Ardından şair tezkirelerinden derlenen her iki şaire ait şiirler sıralanmıştır. Sonrasında şiir mecmualarından derlenen Nüvîdî mahlaslı şiirlere yer verilmiştir. Mecmualarına göre tasnif edilerek kaydedilen bu şiirler, mecmualar üzerine hazırlanan 517 çalışmanın taranması sonucunda elde edilmiştir. Mecmualardan şiirler derlenirken yazma nüshalardan istifade edilerek şiirlerdeki okuma hataları düzeltilmiş, yapılan düzeltmeler dipnotlarda gösterilmiştir. Şair tezkirelerinden yapılan derlemeler sırasında ise tezkireler üzerine hazırlanan metin neşirlerinden faydalanılmıştır. Çalışmanın son bölümünde, daha evvel neşredilmemiş Nüvîdî mahlaslı şiirlerin transkripsiyonlu metinleri araştırmacıların istifadesine sunulmuştur. Mecmualardan derlenen ve metin neşri ilk defa yapılan şiirlerin hangi Nüvîdî'ye ait olduğu hususundaki değerlendirmeler, ilgili mecmua başlığı altında verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Nüvîdî, şiir, dîvân, mecmua.

Abstract

Two poets using the pseudonym Nuvidi were recorded in the poet biographies (tazkira), one of the biographical sources of Ottoman literature. The first of these poets is Yusuf Nuvidi Efendi (d. 1608), who lived most of his life in the second half of the 16th century, and the second is Mehmed Nuvidi Efendi (d. 1674-75), who was one of the 17th-century poets. The few poems of these two poets, about whom we do not know whether they had a divan, were included in poet biographies and journals whose content was published. In this study, first of all, information was given about the lives and literary personalities of the poets with the pseudonym Nuvidi. Then, the poems of both poets compiled from the poet biographies were listed. Afterward, poems with the pseudonym Nuvidi compiled from poetry journals were discussed. These poems, which were classified and recorded according to their journals, were obtained as a result of the screening of 517 studies conducted on journals. While compiling the poems from journals, the reading errors in the poems were corrected by using the manuscripts, and the corrections made were indicated in the footnotes. In the compilations made from the poet biographies, the text publications prepared on the poet biographies were used. In the last part of the study, transcribed texts of previously unpublished poems with the

* Dr. Öğr. Üyesi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Bilecik/Türkiye, e-posta: esra.bozyigit@bilecik.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5809-6223.

pseudonym Nuvidi were presented to the researchers. The evaluations on which Nuvidi the poems, compiled from the journals and published for the first time, belonged to were given under the heading of the relevant journal.

Keywords: Nuvidi, poem, poetry, divan, journal.

Giriş

Klâsik Türk edebiyatının temel kaynaklarından olan dîvânlar, yüzyıllar önce kaleme alınmış manzumeleri günümüze taşıyan önemli edebî eserlerdendir. Dîvân oluşturamamış ya da dîvânı henüz ele geçmemiş şairlerin şiirleri ise şiir mecmuaları ve şair tezkireleri aracılığıyla günümüze taşınmaktadır. Daha evvel neşri yapılmamış şiirlerin tespitine imkân tanıyan bu kaynaklardan dîvân nüshalarında, dîvânın müellifi dışında başka şairlerin şiirlerine rastlamak da mümkündür. Çalışmanın konusu, *Şeyhülislâm Yahyâ Dîvânı*'nın bir nüshasında tesadüf edilen Nüvîdî mahlaslı gazellerdir.

Nüvîdî sözcüğü, “iyi haber, müjde, beşaret” anlamındaki Farsça “nüvîd” kelimesine (Develioğlu, 2013, s. 993) nispet i’sinin eklenmesiyle meydana gelmiştir. Osmanlı Dönemi edebiyatının tarihî vesikalarından olan şair tezkirelerinde, Nüvîdî mahlasını kullanan iki şairden söz edilir. Bu şairler, 16. yüzyılda yaşamış olan Yûsuf Nüvîdî Efendi (ö. 1608) ile 17. yüzyıl şairlerinden Mehmed Nüvîdî Efendi (ö. 1674-75)’dir. Hayatları ve edebî şahsiyetleriyle ilgili ayrıntılara çalışmanın sonraki bölümlerinde yer verilen bu iki şairin *Dîvân* sahibi olup olmadıkları bilinmezken ele geçen şiirleri, tezkirelerde ve metin neşri yapılmış mecmualarda tespit edilenlerle sınırlıdır.

Çalışmada öncelikle Nüvîdî mahlasını kullanan şairlerin hayatı ve edebî şahsiyetleri hakkında bilgiler verilmiştir. Ardından şair tezkirelerinde tespit edilen her iki şaire ait şiirler sıralanmıştır. Sonrasında, mecmualar üzerine hazırlanan 517 çalışmanın taranması neticesinde elde edilen Nüvîdî mahlaslı şiirler, mecmualarına göre tasnif edilerek şiirlerin transkripsiyonlu metni verilmiştir. Taranan bu çalışmalarda şairin mahlasının yanlış okunmuş olabileceği ihtimali üzerinde durularak Nüvîdî dışında Nevîdî, Neveydî ve Nüveydî isimleri de aranmış; bulunan şiirler çalışmaya dâhil edilmiştir.

Çalışmanın son bölümünde ise daha evvel neşredilmemiş Nüvîdî mahlaslı şiirlere yer verilmiştir. “Almanya Leipzig Üniversitesi Kütüphanesi Cod. Pers. 41-2” numaradaki *Şeyhülislâm Yahyâ Dîvânı* nüshasında tespit edilen 3 gazel, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Bel_Yz_K0644 numaralı mecmuada kayıtlı olan 1 gazel ve Nuruosmaniye Yazma Eser Kütüphanesi 4965 numaradaki mecmuada bulunan 1 tarih mısraı bu bölümde araştırmacıların istifadesine sunulmuştur.

Mecmualardan şiirler derlenirken yazma nüshalardan istifade edilerek şiirlerdeki okuma hataları düzeltilmiş, yapılan düzeltmeler dipnotlarda gösterilmiştir. Şair tezkirelerinden yapılan derlemeler sırasında ise tezkireler üzerine hazırlanan metin neşirlerinden faydalanılmış; şiirlerde vezin ve mana gözetilerek düzeltme yoluna gidilmiştir. Yazma nüshaya eksik kaydedildiği görülen şiirlerde, köşeli parantez kullanılarak metin tamiri yapılmıştır.

Özellikle mecmualar üzerine yapılan tez çalışmalarında aynı kelime ya da eklerin farklı şekillerde okunduğu görülmüştür. Meselâ yuvarlak ünlüyle yazılan 1. şahıs iyelik eklerinin bazı çalışmalarda düz ünlüyle yazıldığı tespit edilmiştir. Bahse konu bu ve benzeri farklar, metinler arası birliği sağlamak adına düzeltilmiştir. Düzeltmeler ise şiirlerin yazıldığı dönemin ses özellikleri dikkate alınarak yapılmıştır. Farklı okuma tercihlerinden kaynaklanan söz konusu farklara dipnotlarda değinilmemiştir.

1. Türk Edebiyatında Nüvîdî Mahlaslı Şairler

Şair tezkirelerine göre klâsik Türk edebiyatında Nüvîdî mahlasını kullanan iki şair bulunmaktadır. Bu şairlerden ilki, ömrünün büyük bir kısmını 16. yüzyılın ikinci yarısında geçirmiş olan Yûsuf Nüvîdî Efendi (ö. 1608) iken diğeri, 17. yüzyıl şairlerinden Mehmed Nüvîdî Efendi (ö. 1674-75)'dir.

1.1. Yûsuf Nüvîdî Efendi (ö. 1017/1608)

Yûsuf Nüvîdî Efendi'nin hayatıyla ilgili elde bulunan bilgiler sınırlıdır. Şairin ne zaman ve nerede doğduğu hususunda kaynaklarda herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. İsmi Yûsuf olan şair, Küçük Lütfî Beg-zâde Neylî Efendi'nin oğludur (Kayabaşı, 1997, s. 581; Açıköz, 2017, s. 326; Donuk, 2017, s. 902). Künyesi *Tuhfe-i Nâilî*'de "Yûsuf Nüvîdî Efendi b. Küçük Lütfî Beg-zâde Kadı Mehmed Neylî Efendi b. Defterdâr Küçük Lütfî Beg" şeklinde yer alır (Kurnaz ve Tatçı, 2001, s. 1114). Babası Neylî Efendi (ö. 1588), ömrünü Osmanlı'nın çeşitli vilayetlerinde müderrislik ve kadılık yaparak geçirmiş, devrinin hatırı sayılır âlimlerindedir. Aynı zamanda şiirle de iştigal etmiş olan Neylî Efendi'nin kaynaklara göre şiirleri akıcı ve muhayyeldir (Ördek, 2014).

Babasının izinden giden Yûsuf Nüvîdî, medrese eğitiminin ardından Şeyhülislâm Bostanzâde Mehmed Efendi'den mülazım olmuştur (Açıköz, 2017, s. 326; Donuk, 2017, s. 902). Zehr-i Mâr-zâde Rızâ'nın onun *kuzât-ı sencîde-sıfâtdan* olduğunu bildirmesine dayanarak şairin kadılık yaptığı söylenebilir (Zavotçu, 2017, s. 218). İstanbul'un seçkinlerinden sayılan Yûsuf Nüvîdî Efendi, "Beydak Çelebi" unvanıyla şöhret bulmuştur (Kurnaz ve Tatçı, 2001, s. 1114; Açıköz, 2017, s. 326; Donuk, 2017, s. 902).

Şairin Hicrî 1017'de vefat ettiği hususunda kaynaklar ittifak hâlinindedir (Kayabaşı, 1997, s. 581; Kurnaz ve Tatçı, 2001, s. 1114; Zavotçu, 2017, s. 218; Donuk, 2017, s. 902.). Riyâzî'nin tezkiresinde şairlerin vefatlarını kaydederken beğendiği veya sosyal statü sahibi şairler için daha uzun ve süslü ifadeler kullandığını belirten Namık Açıköz, tezkire yazarının vefat kaydında en tumturaklı üslup kullandığı şairin 1017/1608-09'da Biga kadısı iken vefat eden Yûsuf Nüvîdî olduğunu ifade eder (Açıköz, 2017, s. 7). Riyâzî, şairin vefat tarihini naklederken onun aynı zamanda bir satranç terimi olan lakabına şu sözlerle gönderme yapmıştır: *Biñ on yidide Biga kâdısı iken leclâc-ı dagal-bâz-ı ecel ol beydak-ı nat'-ı hüneri hâne-i kabre sürmüşdür* (Açıköz, 2017, s. 327).

Atâyî de şairin Biga'da kadılık yaptığı sırada vefat ettiğini söylerken Riyâzî gibi onun "beydak" olan lakabına işaret etmiştir: *Pây-mâl-i fîl-i gerdün ve naç'-ı vücûddan bîrün olmuş idi* (Donuk, 2017, s. 902). Kâf-zâde Fâ'izî'nin şu mısraı ise şairin vefatına tarih olarak yazılmıştır: *جنته كندی نویدی چلبی / cennete gitdi nüvîdî çelebi* (Kayabaşı, 1997, s. 581).

Mısraın ebced değeri şu şekilde hesaplanabilir: *cennete gitdi nüvîdî çelebi*: (cîm= 3 + nûn= 50 + te= 400 + he= 5 + kef= 20 + te= 400 + dâl= 4 + ye= 10 + nûn= 50 + vav= 6 + ye= 10 + dâl= 4 + ye= 10 + çe= 3 + lâm= 30 + be= 2 + ye= 10)= 1017.

Atâyî'ye göre şiirleri faziletlerle dolu, kendisi de devrinin seçkin âlimlerinden olan Yûsuf Nüvîdî Efendi; Zehr-i Mâr-zâde Rızâ'nın *'ilm ü fazl-ile meşhûr ve şî'r ü inşâyla cevâbını ma'mûr* sözleriyle methedilmiştir. (Zavotçu, 2017, s. 218; Donuk, 2017, s. 902). Şairin ele geçen bir eseri bulunmazken şiirleri mecmualarda kayıtlıdır. Kâf-zâde Fâ'izî tezkiresinde Yûsuf Nüvîdî'nin şiir mecmuasını gördüğünü ifade ederek onun 3 beytine yer vermiştir (Kayabaşı, 1997, s. 581).

1.2. Mehmed Nüvîdî Efendi (ö. 1085/1674-75)

Kaynaklara göre Gelibolulu olan Mehmed Nüvîdî Efendi, ilmiye sınıfına mensuptur ve hayatının önemli bir kısmını kadılık mesleğini icra ederek geçirmiştir (Abdulkadiroğlu, 1985, s. 635; Altuner, 1989, s. 852; Zavotçu, 2017, s. 218; Ekinci, 2018, s. 1761). Safâî onun ilim tahsili için İstanbul'a geldiğini kaydederken Şeyhî mülazım olduktan sonra kırk akçe ile medresede göreve başladığını, oradan ayrıldıktan sonra da Rumeli'nin çeşitli yerlerinde kadılık makamında bulunduğunu nakleder. Safâî'ye göre şair, *zümre-i kuzât-ı 'âlî-derecâtuñ lutf-ı tab' u kemâl-i ma'rifet ile mümtâz*dır (Altuner, 1989, s. 852; Ekinci, 2018, s. 1761). Mehmed Nüvîdî Efendi'nin Hicrî 1085 senesinde vefat ettiği kaynaklarda kayıtlıdır (Abdulkadiroğlu, 1985, s. 635; Altuner, 1989, s. 852; Ekinci, 2018, s. 1761).

Tezkire yazarı Rızâ'ya göre Mehmed Nüvîdî'nin şiirleri övünülecek kadar kıymetli değildir (Zavotçu, 2017, s. 218). Mucîb ise tezkiresinde, şairin ilim ve irfan ile meşhur olduğu yönünde bir zanna kapıldığını ifade ederek onu hafife almaktadır (Altun, 1997, s. 60 [Aksoyak, 2014'ten naklen]). Diğer taraftan Safâî'ye göre Mehmed Nüvîdî, *'asruñ şu'arâ-yı şîrîn-zebânundandır*. Şeyhî Mehmed Efendi (ö. 1144/1731)'nin ise mürettep ve mükemmel bir *Dîvân* sahibi olarak tanıttığı şairin sanatı hakkında, kaynaklarda birbiriyle çelişen ifadeler yer almaktadır (Altuner, 1989, s. 852; Ekinci, 2018, s. 1761). Mehmed Nüvîdî Efendi'nin ele geçen bir *Dîvân*'ı ya da başka bir eseri bulunmamaktadır.

2. Şair Tezkirelerinden Derlenen Nüvîdî Mahlaslı Şiirler

Şair tezkirelerinde Yûsuf Nüvîdî ve Mehmed Nüvîdî adına kayıtlı olan manzumelerin yer aldığı bu bölümdeki şiirler, tezkireler üzerine hazırlanan metin neşirlerinden derlenmiştir. Neşredilen tezkire metinlerinden yapılan tarama neticesinde Yûsuf Nüvîdî Efendi adına 1 nazım ve 2 beytin, Mehmed Nüvîdî Efendi adına 5 kıta ve 8 beytin kayıtlı olduğu görülmüştür. Derlenen bu şiirlerin önemli bir kısmı Mehmed Nüvîdî'ye aittir.

Çalışmadaki şiirlerin metinleri tesis edilirken tezkire yayınlardaki okuma hataları düzeltilmiş, ortaya çıkan farklara dipnotlarda değinilmiştir. Aynı şiirin birden fazla tezkirede yer alması durumunda ise yine şiirler arasındaki farklara dipnotlarda işaret edilmiştir. Söz konusu farklar, tezkirenin yazma nüshasından kaynaklanıyorsa ilgili tezkireye müellifinin baş harfi ile¹, tezkire metnini Latin harflerine aktaran araştırmacıdan kaynaklanıyorsa Latin harfli metne araştırmacının ad ve soyadının baş harfleriyle² işaret edilmiştir. Farklı tezkirelerden derlenen, aynı vezin ve kafiyede yazılmış beyitlerin aynı şiirin parçaları olabileceği göz önüne alınarak bu beyitler alt alta kaydedilmiştir.

Tezkirelerde, Nüvîdî mahlaslı iki şaire ait şiirlerin hiçbirinde ortak bir beytin bulunmadığı görülmüştür. Yine de şiirlerin kayıtlı olduğu şaire aidiyeti hususuna ihtiyatla yaklaşılmalıdır. Özellikle tek kaynakta kayıtlı olan şiirlerin diğer Nüvîdî'nin şiirleriyle karışmış olabileceği göz önüne alınmalıdır.

¹ B: İsmâil Belîğ / *Nuhbetü'l-Âsâr li-Zeyli Zübdetü'l-Eş'âr*, R: Mehmed Rızâ / *Rıza Tezkiresi*, S: Safâî / *Tezkire*, Ş: Şeyhî / *Vekâyi'u'l-Fuzalâ*.

² BK: Bekir Kayabaşı / *Kâf-zâde Fâ'izî'nin Zübdetü'l-Eş'âr*, RE: Ramazan Ekinci / *Vekâyi'u'l-Fuzalâ, Şeyhî'nin Şakâ'ik Zeyli*, AA: Abdülkerim Abdulkadiroğlu / *İsmâil Belîğ Nuhbetü'l-Âsâr li-Zeyli Zübdetü'l-Eş'âr*.

2.1. Tezkirelerde Yûsuf Nüvîdî Efendi Adına Kayıtlı Şiirler

1.³

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. olma mağrūr eyleyüp taht-ı se'âdetde qarâr
ger süleymân-ı zemân olsañ götürmez rûzigâr

2.⁴

Fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. uğramış hâne-i vîrâneme dün hışm ile yâr
neye uğraduğımı bildi o demde dil-i zâr
2. reh-rev-i bâdiye-i 'ışk u maḥabbet olduḡ
bilmezüz hiç neye varur ötesi âḫir-kâr⁵

3.⁶

Mef' ulü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün
Muzâri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. sen pâdişâha oldı dil-i mübtelâ esîr
bî-çäre vuşlat uma-durur gerçi kim 'asîr

2.2. Tezkirelerde Mehmed Nüvîdî Efendi Adına Kayıtlı Şiirler

1.⁷

Mef' ulü mefâ' ilü mefâ' ilü fe' ulün
Hezec - - + / + - - + / + - - + / + - -

1. 'uşşâkı görüp rehde şatarsañ ne ġam ammâ
râzî degülüz ġayr ile bâzârũna cânâ⁸

2.⁹

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. bûse mazmũnın doġındurmaġ ne lâzım iy ġõnũl
reng ala şâyed o ġũl-ruḫsâre-i nâzũk-mizâc

³ Bekir Kayabaşı, *Kâf-zâde Fâ' izi'nin Zübdetü'l-Eş'âr*, s. 581; Riyâzî, *Riyâzu's-Şu'arâ* (haz. Namık Açıkgöz), s. 327; Nev'î-zâde Atâyî, *Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmîleti's-Şakâ'ik* (haz. Suat Donuk), s. 902.

⁴ Bekir Kayabaşı, *Kâf-zâde Fâ' izi'nin Zübdetü'l-Eş'âr*, s. 581-582.

⁵ reh-rev-i: dehr ü BK.

⁶ Zehr-i Mâr-zâde Seyyid Mehmed Rızâ, *Rıza Tezkiresi* (haz. Gencay Zavotçu), s. 218.

⁷ İsmâil Belîġ, *İsmâil Belîġ Nuhbetü'l-Âsâr li-Zeyli Zübdetü'l-Eş'âr* (haz. Abdulkерim Abdulkadiroġlu), s. 635; Nuran (Üzer) Altuner, *Safâi ve Tezkiresi, İnceleme-Tenkitledi Metin-İndeks*, s. 852; Şeyhî, *Vekâyi'u'l-Fuzalâ, Şeyhî'nin Şakâ'ik Zeyli* (haz. Ramazan Ekinci), s. 1761.

⁸ rehde: yolda S, Ş.

⁹ Şeyhî, *Vekâyi'u'l-Fuzalâ, Şeyhî'nin Şakâ'ik Zeyli* (haz. Ramazan Ekinci), s. 1761.

3.¹⁰

Mefâ' ilün fe' ilâtün mefâ' ilün fe' ilün
Müctes + - + - / + + - - / + - + - / + + -

1. şüküfte bir gül-i pür-jâle neşvesin virdi
 habâb-ı ser-be-hevâ-y-ile reng ü bûy-ı kadeh
2. doğınca gün gibi sâkî kenâr-ı meclisden
 mişâl-i şebnem-i gülşen çekildi cüy-ı kadeh¹¹

4.¹²

Mef' ulü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün
Muzâri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. dil kim ümîd-i zülf ile haţdan güzâr ider
 beñzer o cüybara çemen-zârdan geçer¹³
2. âb-ı hayâtı hıızruñ elinden içer hemân
 ' aşık ki tîğ-ı gamze-i dil-dârdan geçer¹⁴

5.¹⁵

Mef' ulü mefâ' ilü mefâ' ilü fe' ulün
Hezec - - + / + - - + / + - - + / + - -

1. sâkî getir ol âb-ı hıred-sûzı ki dâ'im
 endîşe-i ferdâ-yı kıyâmet ne belâdur

6.¹⁶

Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. dü ' âlem ber-ser-âmed maţla' -ı i' câz-ı şan' atdur
 anuñ maızmun-ı hâşşu'l-hâşşı ol şâh-ı risâletdür

¹⁰ 1. Beyit: Şeyhî, *Vekâyi' u'l-Fuzalâ, Şeyhî'nin Şakâ'ik Zeyli* (haz. Ramazan Ekinci), s. 1761.

2. Beyit: İsmâil Belîğ, *İsmâil Belîğ Nuhbetü'l-Âsâr li-Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr* (haz. Abdülkerim Abdulkadiroğlu), s. 635; Şeyhî, *Vekâyi' u'l-Fuzalâ, Şeyhî'nin Şakâ'ik Zeyli* (haz. Ramazan Ekinci), s. 1761.

¹¹ doğınca: dü gönçe RE.

¹² 1. Beyit: Nuran (Üzer) Altuner, *Safâi ve Tezkiresi, İnceleme-Tenkitli Metin-İndeks*, s. 852; Şeyhî, *Vekâyi' u'l-Fuzalâ, Şeyhî'nin Şakâ'ik Zeyli* (haz. Ramazan Ekinci), s. 1761.

2. Beyit: İsmâil Belîğ, *İsmâil Belîğ Nuhbetü'l-Âsâr li-Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr* (haz. Abdülkerim Abdulkadiroğlu), s. 636; Şeyhî, *Vekâyi' u'l-Fuzalâ, Şeyhî'nin Şakâ'ik Zeyli* (haz. Ramazan Ekinci), s. 1761.

¹³ dil: dem S.

¹⁴ hıızruñ: hıızr B.

¹⁵ İsmâil Belîğ, *İsmâil Belîğ Nuhbetü'l-Âsâr li-Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr* (haz. Abdülkerim Abdulkadiroğlu), s. 635.

¹⁶ İsmâil Belîğ, *İsmâil Belîğ Nuhbetü'l-Âsâr li-Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr* (haz. Abdülkerim Abdulkadiroğlu), s. 636. Beyit, *Belîğ Tezkiresi*'nde "maţla' - na' t" başlığı altına kaydedilmiştir.

7.¹⁷

Mef' ūlū fā' ilātū mefā' ilū fā' ilūn
Muzāri' -- + / - + - + / + - - + / - + -

1. der-dest olursa n'ola şehā dāğ-ı miḥnetūñ
cām-ı ğamuñ el üzre tatar ḥürmet eylerüz
2. pīr-i ṭarīḳ-ı ' iṣṣā dilā baş u cān-ile
ferhād-veş ölinceye dek ḥıdmet eylerüz¹⁸

8.¹⁹

Fe' ilātūn fe' ilātūn fe' ilātūn fe' ilūn
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. sen ğam-ı dehri ne yirsin ki dilā ' ālemde
feyz-i ḥaḳ gibi veliyyū'n-ni' amuñ var senūñ

9.²⁰

Fe' ilātūn mefā' ilūn fe' ilūn
Ḥafīf' + + - - / + - + - / + + -

1. sākīyā şevḳ-nāme-i cāmı
nüṣṣa-i bezme der-kenār idelüm²¹

10.²²

Fe' ilātūn fe' ilātūn fe' ilātūn fe' ilūn
Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. dilberā ğamzelerūñ ' iṣvesine sīr oldum
çekemem derd-i ğam-ı miḥnetūñi pīr oldum

11.²³

Mef' ūlū fā' ilātū mefā' ilū fā' ilūn
Muzāri' -- + / - + - + / + - - + / - + -

1. diller hevā-yı şevḳ-ile tıldı ḥabāb-vār
herkes naşībin aldı bu dem rüzigārdan

¹⁷ 1. Beyit: Şeyhî, *Vekâyi' u'l-Fuzalâ, Şeyhî'nin Şakâ'ik Zeyli* (haz. Ramazan Ekinci), s. 1761.

2. Beyit: İsmâil Belîğ, *İsmâil Belîğ Nuhbetü'l-Âsâr li-Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr* (haz. Abdülkerim Abdulkadiroğlu), s. 636; Şeyhî, *Vekâyi' u'l-Fuzalâ, Şeyhî'nin Şakâ'ik Zeyli* (haz. Ramazan Ekinci), s. 1761.

¹⁸ ölinceye: olıncaya AA.

¹⁹ Şeyhî, *Vekâyi' u'l-Fuzalâ, Şeyhî'nin Şakâ'ik Zeyli* (haz. Ramazan Ekinci), s. 1762.

²⁰ İsmâil Belîğ, *İsmâil Belîğ Nuhbetü'l-Âsâr li-Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr* (haz. Abdülkerim Abdulkadiroğlu), s. 636; Şeyhî, *Vekâyi' u'l-Fuzalâ, Şeyhî'nin Şakâ'ik Zeyli* (haz. Ramazan Ekinci), s. 1762.

²¹ cāmı: cāyı AA.

²² Zehr-i Mâr-zâde Seyyid Mehmed Rızâ, *Rıza Tezkiresi* (haz. Gencay Zavotçu), s. 218.

²³ Şeyhî, *Vekâyi' u'l-Fuzalâ, Şeyhî'nin Şakâ'ik Zeyli* (haz. Ramazan Ekinci), s. 1762.

12.²⁴

Mef'ülü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün

Muzâri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. te'şîr-i mihr-i ' aks-i ruhuñdur sirişkümuñ
her kaçresini böyle la' l-pâre eyleyen²⁵
2. olur **nüvîdî** derd-i ğam u ğuşşadan ħalâş
âb-ı revân-ı nazmuma nazzâre eyleyen²⁶

13.²⁷

Mef'ülü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün

Muzâri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. ħayfâ ki naķş baĝlamadı şüret-i ümîd
sürdüñ bu deñlü yirlere rüy-ı tenezzüli
2. böyle vezân olursa eger bād-ı serd-i ye's
eyler şikeste-reng ' izâr-ı tevekküli

3. Mecmualardan Derlenen Nüvîdî Mahlaslı Şiirler

Yüzyıllar önce kaleme alınmış şiirleri günümüze taşıyan mecmualar, müstensihinin şiir tercihlerini ortaya koymakla birlikte istinsah edildikleri dönemin şiir zevkini de yansıtır. Mecmualardan derlenen Nüvîdî mahlaslı manzumelerin yer aldığı bu bölümdeki şiirler, mecmualar üzerine yapılmış olan 517 çalışmanın taranması neticesinde bir araya getirilmiştir. Bahse konu çalışmaların önemli bir bölümünü yüksek lisans tezleri oluşturmaktadır. Yapılan tarama sonucunda, Fransa Ulusal Kütüphanesi Suppl. Turc 390, Ankara Milli Kütüphane 26 HK 1060/1, Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Ali Nihat Tarlan 21, Ankara Milli Kütüphane 06 Mil Yz FB 533/1, Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi 3424 numaralı mecmualardan 6 gazel, 1 tesdis, biri tarih manzumesi olmak üzere 2 kıta, 1 rubai ve 12 beyit derlenmiştir. Nüvîdî mahlaslı bu şiirler arasında mükerrer bir beytin bulunmadığı görülmüştür. Şiirlerin hangi Nüvîdî'ye ait olduğu hususundaki değerlendirmeler, ilgili mecmua başlığı altında yer almaktadır.

Daha önceki bölümlerde olduğu gibi bu bölümde de şiirler, çalışmaya okuma hataları düzeltilerek kaydedilmiştir. Şiirler üzerinde yapılan düzeltmelerde, ilgili mecmuaların yazma nüshalarından faydalanılmış; ortaya çıkan farklar dipnotlarda belirtilmiştir. Mecmuanın yazma nüshasından kaynaklanan farklara dipnotlarda "M" harfi ile, Latin harfli metninden kaynaklanan farklara ise metni neşre hazırlayan araştırmacının ad ve soyadının ilk harfleriyle işaret edilmiştir.²⁸ Yazma nüshalarda ve mecmualarda eksik olan kısımlar tamir edilerek eklenen ifadeler köşeli paranteze

²⁴ 1. Beyit: Şeyhî, *Vekâyi' u'l-Fuzalâ, Şeyhî'nin Şakâ'ik Zeyli* (haz. Ramazan Ekinci), s. 1762.

2. Beyit: İsmâil Belîğ, *İsmâil Belîğ Nuhbetü'l-Âsâr li-Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr* (haz. Abdülkerim Abdulkadiroğlu), s. 636; Şeyhî, *Vekâyi' u'l-Fuzalâ, Şeyhî'nin Şakâ'ik Zeyli* (haz. Ramazan Ekinci), s. 1762.

²⁵ Mısraın vezni kusurludur.

her kaçresini: kaçre seni RE.

²⁶ derd-i ğam u: derd-i ğam B, derd-i ğam-ı AA, derd [ü] ğam u RE.

²⁷ Şeyhî, *Vekâyi' u'l-Fuzalâ, Şeyhî'nin Şakâ'ik Zeyli* (haz. Ramazan Ekinci), s. 1762.

²⁸ AK: Ayşen Kol / Fransa Ulusal Kütüphanesi Suppl. Turc 390; EŞ: Emre Şengül / Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Ali Nihat Tarlan 21; YÜA: Yücel Ünlü Aydın / Ankara Milli Kütüphane 06 Mil Yz FB 533/1; SY: Semih Yeşilbağ / Ankara Milli Kütüphane 06 Mil Yz FB 533/1; RK: Rukiye Köse / Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Es' ad Efendi Bölümü 3424.

alınmıştır. Şiirin varsa yazmadaki başlığı, dipnotlarda şiirin ait olduğu mecmua bilgisinin hemen altına kaydedilmiştir.

3.1. Fransa Ulusal Kütüphanesi Suppl. Turc 390

Fransa Ulusal Kütüphanesi, El Yazmaları Bölümü Suppl. Turc 390 numarada kayıtlı mecmua, 20x13 cm ebatlarında ve kırmızı ciltlidir. Eserin kapağında Cardinal de Richelieu'nun arması yer almaktadır. Nestalik yazıyla kaleme alınan ve şiir başlıklarında çoğunlukla kırmızı mürekkebin kullanıldığı mecmua, 70 varaktan oluşmaktadır. Kütüphane kayıtlarına göre 17. yüzyılda yazıya geçirilmiş olan yazmanın, 30^b sayfasında bulunan *li-nāmıkhī'l-fakīr* başlıklı şiire istinaden Cāmî mahlaslı bir şair tarafından istinsah edildiği söylenebilir (Kol, 2023, s. 5).

Tanıtilen yazmadan 4 gazel ve 11 beyit derlenmiştir. Yazmayla ilgili araştırma yapan Ayşen Kol'un da ifade ettiği gibi mecmuada yer alan şiirler Yûsuf Nüvîdî Efendî'ye aittir. Zira mecmuanın 43^a sayfasında bulunan ve bu çalışmada "Fransa Ulusal Kütüphanesi Suppl. Turc 390" başlığı altında yer alan 3 numaralı gazelin matla beyti, Mehmet Gürbüz tarafından *Sulţân-ı Hübâna Münâsib Eş'âr (İnceleme-Metin-Şair ve Şiir Dizini)* adıyla yayımlanan Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Manzum 744-745 numaralı mecmuada 107^a'da, *luţfî beg-zâde nüvîdî çelebi fermâyed* başlığı altında kayıtlıdır (Gürbüz, 2018, s. 442; Kol, 2023, s. 139-140). Yine aynı mecmuanın 44^a sayfasında bulunan ve bu çalışmada 14 numarada kayıtlı olan beyit, Mehmet Gürbüz'ün yayına hazırladığı mezkûr mecmuada 99^b'de *luţfî beg-zâde nüvîdî çelebi* başlığı altında yer almaktadır (Gürbüz, 2018, s. 418; Kol, 2023, s. 142).

1.²⁹

Müfte' ilün mefâ' ilün müfte' ilün mefâ' ilün

Recez - + + - / + - + - / - + + - / + - + -

1. dâğumı sînede görüp bakmadı mäh-pâremüz
bir pula şaymadı anı işlemedi sitâremüz
2. çarḥ-ı denî-ṭab' gibi alçağa mâ'il olmazuz³⁰
mihr-ile mâha bakmazuz rüyuñadur neẓâremüz³¹
3. sînede genc-i 'ışk-ı yâr dîdede eşk-i dür-nişâr
iy dūsitân budur hemân gizlemez âşikâremüz
4. şerbet-i la' l-i nâbuñı içmek idi murâdumuz
dâr-ı şifâ-yı kûyuña varmağa olsa çâremüz³²
5. dūd-ı siyâh-ı sînemüz ref' ola rüzigâr-ile
bir gün ola **nüvîdîyâ** görmeye kimse çâremüz³³

²⁹ Fransa Ulusal Kütüphanesi: Suppl. Turc 390: 43^a; Ayşen Kol (2023). *Fransa Ulusal Kütüphanesi (BNF) Suppl'ment Turc 390 Numaralı Şiir Mecmuası [İnceleme-Metin-Mecmûaların Sistematik Tasnifi Projesi'ne (MESTAP) Göre Tasnifi]*. Yüksek Lisans Tezi. Ordu: Ordu Üniversitesi, s. 138.

³⁰ Mısraın vezni kusurludur.

³¹ neẓâremüz: nezzâremüz AK.

³² çâremüz: cânumuz AK.

³³ çâremüz: çanumuz AK.

2.³⁴

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. tâze dâğ-ile qolın zeyn itse verd-i ter gibi
sâ' id-i dilber olur şâh-ı gül-i aḥmer gibi
2. çok tolaşduñ kûy-ı yâri tîr-i âh-ı ' aşıkça
tutulursun iy güneş bir gün meh-i enver gibi
3. gül yüzüñsüz gülşene varsam olur küllhan mişâl
ğonceye baqsam lebüñsüz görünür aḥker gibi
4. dōstum altuna ğāyet meylüñi iştidiler
zannum oldur bulıcaq ' uşşâq anı ḥarcar gibi
5. ḥüsn-ile başı **nüvîdî** irse ḥürşîdüñ göge
olamaz bu ḥadd ü ḳadd-ile o meh-peyker gibi³⁵

3.³⁶

Mef' ulü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün

Muzâri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. a' dāya luḥf idüp niçe remz ü nükât-ile
öldürdüñ-e bizi ' adem-i iltifât-ile³⁷
2. bir bir yazup esâmî-i ' uşşâq-ı dilberi
ḳayd it efendi defterüñe müfredât-ile³⁸
3. menşür-ı ḥüsnüñe çekeli ḳaşlaruñ nişân
saña virildi manşıb-ı ḥübı berât-ile
4. sergeşte ideli dil-i mey-ḥ' äreyi ḥumâr
ḥîç başı ḥoş degül mi [ki] şâfî şıfât-ile³⁹
5. naḳş-ı ḥayâl-i yâr-ile ḳalbi **nüvîdî**nüñ
şol deyre döndi toḫtoludur şümenât-ile⁴⁰

³⁴ Fransa Ulusal Kütüphanesi: Suppl. Turc 390: 43^a; Ayşen Kol, *agt*, s. 139.
velehu

³⁵ olamaz: olmaz AK.

³⁶ Fransa Ulusal Kütüphanesi: Suppl. Turc 390: 43^a; Ayşen Kol, *agt*, s. 139.
velehu

³⁷ Bu beyit, Mehmet Gürbüz tarafından yayımlanan Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Manzum 744-745 numaralı mecmuada, 107^a'da “luḥfî beg-zâde nüvîdî çelebi fermâyed” başlığı altında kayıtlıdır. Beyitte geçen “a' dāya” ifadesi, bahsi geçen çalışmada “ağyâra” şeklinde yer almaktadır (Gürbüz, 2018, s. 442).

öldürdüñ-e: öldürdi geh AK.

³⁸ dilberi: dilber añı M.

³⁹ mey-ḥ' äreyi: mey-ḥ' äre-i AK; [ki]: - M, AK.

⁴⁰ şümenât: şümnât AK.

4.⁴¹

Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

Muzâri' -- + / - + - + / + - - + / - + -

1. yâr eyleyüp şafâlar ile lu^c b-ı nerd-bâz
göñline girdi ^c aşık-ı zâruñ o serv-i nâz⁴²
2. hüsline tayanur turamaz şöyle nâzdan
mestâne şanma dilberi itdükçe terk ü nâz⁴³
3. çok cevır ider baña diyü itme şikâyeti
^c aşık olana ol gül-i ra^c nâya bu da az⁴⁴
4. eşcâr-ı bāğa yine döşendi çemen biraz
bir nâz ider ki yüri[yi]mez serv-i ser-firâz⁴⁵
5. karşımda koma düşmeni didüm **nüvîdîyâ**
karşu koda cefâ idüp ol yâr-i dil-nüvâz

5.⁴⁶

Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

Muzâri' -- + / - + - + / + - - + / - + -

1. ^c işkuñla ol belâ ki dil-i nâ-tüvân çeker
anı ne küh-ı kâf u ne heft-âsümân çeker⁴⁷

6.⁴⁸

Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

Müctes + - + - / + + - - / + - + - / + + -

1. şurâhî rind-i kalendar[dür] iy gönül gerçek
piyâle-i mey-i nâb aña bir güzel köçek⁴⁹

⁴¹ Fransa Ulusal Kütüphanesi: Suppl. Turc 390: 43^b; Ayşen Kol, *agt*, s. 140.
nüvîdî dâ'î

⁴² eyleyüp: eylenüp AK; lu^c b-ı nerd-bâz: lu^c b nerd-nâz AK.

⁴³ terk ü nâz: türk-ü-nâz AK.

⁴⁴ şikâyeti: şikâyet AK.

⁴⁵ yüri[yi]mez: yürimez AK.

⁴⁶ Fransa Ulusal Kütüphanesi: Suppl. Turc 390: 42^a; Ayşen Kol, *agt*, s. 137.
nüvîdî râst

⁴⁷ dil-i: - AK.

⁴⁸ Fransa Ulusal Kütüphanesi: Suppl. Turc 390: 42^a; Ayşen Kol, *agt*, s. 138.
nüvîdî

⁴⁹ kalendar[dür]: kallaşdur AK.

7.⁵⁰

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. kūyuña varduqça kılmaz ' andelîb-i dil nevâ
hastedür zîrâ şabîbüm itdi tebdîl-i hevâ

8.⁵¹

Mef' ülü mefā' ilü mefā' ilü fe' ülün

Hezec - - + / + - - + / + - - + / + - -

1. kūyuñ tolaşırdum giceler niteki huffāş
saña yarasa murğ-ı dil-i ' aşık-ı evbāş

9.⁵²

Fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. göricek ' aks-i haţ-ı ' arızı iy ' aşık-ı zâr
bakmasun âyineye bir dağı olur dildâr

10.⁵³

Mef' ülü fā' ilātü mefā' ilü fā' ilün

Muzâri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. çiynetdi raşşına beden-i hâkisârumuz
hağ yirden üstün eyleye ol şâh-vârumuz⁵⁴

11.⁵⁵

Mef' ülü fā' ilātü mefā' ilü fā' ilün

Muzâri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. peydâ olalı gün gibi ol yâr ser-tırâş
egdürdi hüşn ü hulq-ile hûbâna şimdi baş⁵⁶

⁵⁰ Fransa Ulusal Kütüphanesi: Suppl. Turc 390: 44^a; Ayşen Kol, *agt*, s. 140.
maţla' -ı nüvîdî-i bî-ţâli'

⁵¹ Fransa Ulusal Kütüphanesi: Suppl. Turc 390: 44^a; Ayşen Kol, *agt*, s. 141.
velehu

⁵² Fransa Ulusal Kütüphanesi: Suppl. Turc 390: 44^a; Ayşen Kol, *agt*, s. 141.
velehu

⁵³ Fransa Ulusal Kütüphanesi: Suppl. Turc 390: 44^a; Ayşen Kol, *agt*, s. 141.
velehu

⁵⁴ beden-i: bedeni AK.

⁵⁵ Fransa Ulusal Kütüphanesi: Suppl. Turc 390: 44^a; Ayşen Kol, *agt*, s. 141.
velehu

⁵⁶ hüşn ü: hüşn-i AK.

12.⁵⁷

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. gönlümün şavv-ı fenāya haylī isti' dādı var
merd-i istiğnā menem ' anķānuñ ancaķ adı var⁵⁸

13.⁵⁹

Mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. küşād idüp der-i vaşlın baña ol gözleri āhū
didi bir ferde açılmadı saña açılan kapu

14.⁶⁰

Fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

Remel + + - - / + + - - / + + - - / + + -

1. yolda gördükçe şorar hātırını aġyāruñ
hātırı var dimez ammā ki dil-i bīmāruñ⁶¹

15.⁶²

Mef' ulü fā' ilātü mefā' ilü fā' ilün

Muzāri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. şāhīn çeşmün ile niçe bir şutarlar
aġzıyla kuş şutarsa da şeh-bāz-ı tiz-per

3.2. Ankara Milli Kütüphane 26 HK 1060/1

Ankara Milli Kütüphane, Eskişehir İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu 26 HK 1060/1'de, *Mecmū'a-i Eş'âr* adıyla kayıtlı olan mecmua 55 varaktır. 195x120 mm ölçülerindeki yazmanın cildi; bordo renkli, sırtı ve kenarları kahverengi meşinle onarılmış mukavvadandır. Kapağında salbekli şemse bulunan yazma, talik yazıyla yazılmıştır. Bölüm başlarında ve şair isimlerinde yer yer kırmızı mürekkebin kullanıldığı yazmada, sayfalar çift sütunludur.

Mecmuadan Nüvîdî mahlaslı 1 gazel derlenmiştir. Mecmuanın Latin harfli metnini yüksek lisans tezi olarak hazırlayan Fatma Direkli; mecmuada yer alan ve 16. yüzyıl sonuna işaret eden tarih manzumelerine dayanarak ve mecmuada ağırlıklı olarak 16. yüzyıl şairlerinin bulunduğunu, 17. yüzyıldan ise şair bulunmadığını belirterek

⁵⁷ Fransa Ulusal Kütüphanesi: Suppl. Turc 390: 44^a; Ayşen Kol, *agt*, s. 141.

velehu

⁵⁸ şavv-ı: şavvı AK.

⁵⁹ Fransa Ulusal Kütüphanesi: Suppl. Turc 390: 44^a; Ayşen Kol, *agt*, s. 141.

velehu

⁶⁰ Fransa Ulusal Kütüphanesi: Suppl. Turc 390: 44^a; Ayşen Kol, *agt*, s. 142.

velehu

⁶¹ Bu beyit, aynı zamanda Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Manzum 744-745 numaralı mecmuada, 99^b'de "luţfī beg-zāde nüvîdî çebebi" başlığı altında kayıtlıdır (Gürbüz, 2018, s. 418).

⁶² Fransa Ulusal Kütüphanesi: Suppl. Turc 390: 44^a; Ayşen Kol, *agt*, s. 142.

velehu

mecmuanın en geç 17. yüzyılın ortalarına doğru derlendiği sonucuna ulaşmıştır (Direkli, 2021, s. 10-11). Ayrıca çalışmasında, şairlerin yaşadıkları yüzyılları gösteren tabloda Nüvîdî'yi 16. yüzyıl şairi olarak göstermiştir (Direkli, 2021, s. 25). Araştırmacının vardığı bu sonuca göre mecmuadan derlenen gazelin sahibi, 16. yüzyıl şairi Yûsuf Nüvîdî Efendî'dir. Yine de bu sonuca ihtiyatla yaklaşmak faydalı olacaktır; zira mecmuanın istinsah edildiği düşünülen tarihlerde Mehmed Nüvîdî'nin hayatta olması muhtemeldir.

1.⁶³

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. gâret itdi kişver-i cān u dil[i] bir bî-emān
 ḥamzadur nām-ı şerîf[i] ḡamzesidür ḡahramān
2. ḡamze-i pür-kīninūñ ālüftesi āhū-yı çīn
 kākūli ālüftesi mülk-i ḡotendür her zemān⁶⁴
3. rūy-ı dil-keş üzre ebrūsın görenler didiler
 bir ser-āmed medd rāsın üzre zāhirdür hemān
4. ḡāmet-i bālāsı naḥl-i serkeş-i bāḡ-ı irem
 'ārız-ı dil-cūsı berg-i ḡonce-i gülden nişān⁶⁵
5. gör ne yüzden 'āşıkuñ olmuş **nüvîdî** bende[ñi]
 baş üzre yiri var şemşirūññ kıl imtiḡān

3.3. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Ali Nihat Tarlan 21

Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Ali Nihat Tarlan Koleksiyonu, 34 Sü-Tarlan 21 numarada *Mecmû'a-i Eş'âr ve Fevâ'id* adıyla kayıtlı olan mecmua, 309 varaktır. 193x133-153x92 mm ölçülerindeki mecmuada nestalik yazı kullanılmıştır. Şiirler filigranlı beyaz, samanî ve sarı renkli kâğıtlara çift sütun hâlinde kaydedilmiştir. Kül rengi meşin bir cilde sahip yazmanın cetvelleri yaldızlı, başlıkları kırmızı mürekkeplidir. 1^b sayfasında 17. yüzyıl işi tezhipli bir mihrâbiye yer almaktadır. Müstensihî ve istinsah tarihi ile ilgili ise net bir bilgiye ulaşılammıştır. (Esen, 2019, s. 5). Mecmua üzerine yüksek lisans tezleri hazırlanmakta olup tamamlanan tezler dipnotta listelenmiştir.⁶⁶

Mecmuadan H. 1048/1638 tarihinde Bağdat'ın fethedilmesi üzerine kaleme alınan, kıta nazım şekliyle yazılmış bir tarih manzumesi derlenmiştir. Mecmuayla ilgili Emre Şengül tarafından hazırlanan tezde, Nüvîdî mahlaslı tarihin hangi Nüvîdî'ye ait olduğunun belirlenemediği ifade edilmiştir (Şengül, 2018, s. 62). Nüvîdî mahlaslı şairlerin hayatta oldukları yıllar değerlendirildiğinde, Yûsuf Nüvîdî Efendî'nin 1608 yılında,

⁶³ Ankara Milli Kütüphane 26 HK 1060/1: 42^b; Fatma Direkli (2021). *Milli Kütüphane 26 HK 1060/1 Numarada Kayıtlı Şiir Mecmuasının Metni ve Mecmuaların Sistematik Tasnifi Projesi'ne (MESTAP) Göre Tasnifi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi, s. 216.

nüvîdî
⁶⁴ kākūli: kākül-i FD.

⁶⁵ bālāsı: bālāsını M.

⁶⁶ Emre Şengül (2018). *Süleymaniye Kütüphanesi Ali Nihat Tarlan Bölümü 21 Numarada Kayıtlı Mecmû'a-i Eş'âr (229b-309a) (Transkripsiyonlu Metin-İnceleme)*. Yüksek Lisans Tezi. Giresun: Giresun Üniversitesi; Necla Esen (2019). *Mecmû'a-i Eş'âr (Süleymaniye Kütüphanesi, Ali Nihat Tarlan 21, 1b-50b, İnceleme Metin-Tıpkıbasım)*. Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi; Halime Akdağ (2020). *Süleymaniye Kütüphanesi Ali Nihat Tarlan Bölümü 21 Numarada Kayıtlı Mecmû'a-i Eş'âr (1B-75A)'ın Transkripsiyonlu Metni ve MESTAP'a Göre Tasnifi*. Yüksek Lisans Tezi. Giresun: Giresun Üniversitesi.

Bağdat'ın fethinden takribî 30 yıl önce vefat etmiş olduğu görülür. Bu nedenle mecmuada yer alan tarih manzumesini yazan şair, Mehmed Nüvîdî Efendi (ö. 1674-75) olmalıdır.

1.⁶⁷

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. âferîñ iy ' âlemün şâhib-ķırân-ı fâtihi
yüz biñ ahsent iy cihân-sâlâr-ı tevfiķ-ictihâd⁶⁸
2. merħabâ iy gevher-i yektâ-yı iķbâl-i müdâm
cümle şâhânuñ metâ' -ı baħtına virdün kesâd
3. bir ğazâ kılduñ ki iy şâhib-ķırân-ı rûzigâr
dâsitân-ı dehr ola ' âlemde tâ yevm-i tenâd
4. dâsitân olup meger söylenmesün mi ħaşre dek
bu dilâverlikle dünyâda ķoduñ bir böyle ad⁶⁹
5. bir ğazâ kılduñ ki şâhân-ı ķavî iķbâlden
aña ne reşk itmedükde âşinâ ķaldı ne yâd⁷⁰
6. rüstemâne şöyle bir fetħ eyledün baĝdâdı kim
görmedi düşde bu fetħi erdeşir ü keyķubâd
7. ħavf-ı tıĝuñdan n'ola tebdîl-i şüret eyleyüp
düşse meymün illerine şâh-ı fâsid-i' tiķâd⁷¹
8. leşker-i saf-bend-i cerrârân-ı hindî-peykeri
oldılar tıĝuñ zekâtından serâpâ müstefâd
9. mâh-ı himmetsin saña lâyıķdı burc-ı evliyâ
zîr-i destünde gerek mânend-i ħükm-i her bilâd
10. dâr-ı islâm eyledi dârü's-selâmı himmetün
âferîñ iy ħaydar-ı kerrâr-ı meydân-ı cihâd⁷²
11. fetħ-i baĝdâduñ şadâ-yı müjdesinden ehl-i dîn
raķsa girdi ser-be-ser çün mest-i şevķ-i neşve-zâd
12. çâr-yâri evvelâ şâd itdügünden mâ' adâ
rûħ-ı pāk-i bû ħanîfe ya ne deñlü oldu şâd⁷³
13. yâ dü-çeşm-i faħr-i ' âlem şeh ħüseyn ibn ' alî
şevķ-i fetħinden bu beyti oķur iy vâlâ-nihâd⁷⁴

⁶⁷ Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Ali Nihat Tarlan 21: 297^b-298^a; Emre Şengül, *agt*, s. 377.

târîħ-i nüvîdî efendi berây-ı fetħ-i baĝdâd

⁶⁸ ahsent iy cihân-sâlâr-ı tevfiķ-ictihâd: ahsente iy cihân-sâlâr tevfiķ-i ictihâd EŞ.

⁶⁹ dilâverlikle: dilâ dirlikle EŞ.

⁷⁰ ğazâ: ħizâ EŞ.

⁷¹ meymün illerine şâh-ı fâsid-i' tiķâd: meymün-ı illerine şâh-ı fâsid-i' tiķâd EŞ.

⁷² dârü's-selâmı: dâr-ı islâm'ı EŞ; kerrâr-ı: kerrâr EŞ.

⁷³ ya: - EŞ.

⁷⁴ yâ dü-çeşm-i faħr-i ' âlem şeh ħüseyn-i ibn ' alî: yâd u çeşm faħr-i ' âlem şeh-i ħüseyn ibn-i ' alî EŞ.

14. merhabâ iy qahramân-ı dîn ü sultânü'l-guzât
merhabâ iy hazret-i hâkân-ı gâzî hân murâd⁷⁵
15. aňma rûh-ı pür-fütûh-ı cümle-i ecdâduňuň
şâd u handân olduğın iy pâdişâh-ı cem-nijâd⁷⁶
16. isterin haqdan ki zür-ı baht-ı iqbâlün gibi
kuvvet-i bâzû-yı bahtuň ola gün günden ziyâd
17. pâdişâhum öyle bir fetih-i 'azîmü'l-ğadr için
böyle bir târih lâzım k'olına dillerde yâd
18. bir şafâ virdi nûvîdîye bu fetih-i tâze kim
aşinâyân-ı ğam andan oldı bi'l-külliyeye yâd
19. ol şafâ-yı şevkden bî-ğam didüm târihini
döge döge aldı baġdâdı cenâb-ı hân murâd

Şiirin son mısraının ebced değerinden *ğam* kelimesinin ebced değerinin çıkarılması ile Bağdat'ın alındığı tarihe ulaşılır:

döge döge aldı baġdâdı cenâb-ı hân murâd: (dâl= 4 + vav= 6 + kef= 20 + he= 5 + dâl= 4 + vav= 6 + kef= 20 + he= 5 + elif= 1 + lâm= 30 + dâl= 4 + ye= 10 + be= 2 + gayın= 1000 + dâl= 4 + elif= 1 + dâl= 4 + ye= 10 + cîm= 3 + nûn= 50 + elif= 1 + be= 2 + hı= 600 + elif= 1 + nûn= 50 + mîm= 40 + rı= 200 + elif= 1 + dâl= 4)= 2088.

ğam: (gayın= 1000 + mîm= 40)= 1040.

2088-1040= 1048.

3.4. Ankara Milli Kütüphane 06 Mil Yz FB 533/1

Ankara Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu'nda, 06 Mil Yz FB 533/1 numarada kayıtlı olan mecmua, 197 varaktan ibarettir. Şirazeli, kahverengi, meşin bir cildin içerisinde. Filigranlı kâğıdın kullanıldığı, talik yazıyla kaleme alınan mecmuda; şiir başlıkları ve mahlaslar kırmızı renklidir (Aydın, 2018, s. 15). Mecmuanın mürettibi Mazlûm-zâde Mehmed Memdûh Paşa (ö. 1923)'dır (Aydın, 2018, s. 4). Mecmuayı doktora tezi olarak hazırlayan Yücel Ünlü Aydın, yazmanın 190^b sayfasında yer alan, Fâik'e ait H. 1274/1857-58 tarihli tarih manzumesinden yola çıkarak mecmuanın 1858 sonrası tertip edildiği sonucuna varmıştır (Aydın, 2018, s. 17).

Mecmuadan birer gazel, kıta, rubai ve beyit derlenmiştir. Mecmuayla ilgili hazırlanan iki doktora tezi bulunmaktadır.⁷⁷ Semih Yeşilbağ tarafından hazırlanan tezde, mecmuada Nüvîdî'ye ait 1 beytin yer aldığı kayıtlıyken hayatı hakkında bilgi sahibi olunamayan Nevîdî isimli bir şairin birer gazeli, kıtası ve rubaisi olduğu belirtilmiştir (Yeşilbağ, 2018, s. 30, 39, 41, 65). Yapılan değerlendirme neticesinde, söz konusu tezde, şair Nüvîdî'nin adının Nevîdî şeklinde okunduğu görülmüştür. Mecmuayla ilgili Yücel Ünlü Aydın'ın hazırladığı doktora tezinde ise bahsi geçen gazel, kıta, rubai ve beytin şair Nüvîdî'ye ait olduğu ifade edilmiştir (Aydın, 2018, s. 54).

En erken 19. yüzyılın ikinci yarısında derlendiği tahmin edilen mecmuaya, Nüvîdî mahlasını kullanan her iki şairin de şiirlerinin kaydedilmiş olması muhtemeldir. Bu

⁷⁵ hâkân-ı: hâkân EŞ.

⁷⁶ aňma rûh-ı pür-fütûh-ı: aňma rûh bir fütûh EŞ.

⁷⁷ Yücel Ünlü Aydın (2018). *Mecmû'a-i Eş'âr (Milli Kütüphane FB 533) İnceleme-Metin*. Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi; Semih Yeşilbağ (2018). *Mecmû'a-i Eş'âr: Metin-İnceleme (Milli Kütüphane 06 Mil Yz FB 533/1)*. Doktora Tezi. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi.

nedenle söz konusu mecmuada yer alan şiirlerin hangi Nüvîdî'ye ait olduğu tespit edilememiştir.

1.⁷⁸

Mef' ulü mefā' ilü mefā' ilü fe' ulün
Hezec -- + / + -- + / + -- + / + --

1. kār u 'amel-i cilveye kim başlaya cānān
ol müy-miyān evsaṭ uşūlin ṭutar ol ān
2. dilde söyinen dāğlarum eyledüñ iş' āl
āteş mi demüñ bilmez in iy muṭrib-i hoş-ḥ' ān⁷⁹
3. çıkmazlar idi perde-i kānūn-ı vefādan
ḳavl-i dil-i 'uşşāḳa ḳulaḳ ṭutsa cevānān
4. çün tār-ı rebāb ehl-i dil-i meclisi inlet
mızrābuñ ele al yine iy sākī-i meydān
5. ḡāyet de güzel bezm-i ezel vaşfin idersin
sen söyle hemān dünyede iy nāy-ı hoş-elhān
6. ḥaḳḳā ki demüñ nağme-güşā-yı reg-i cāndur
rakş-āver olursa n'ola 'aḳl [u] dil-i mestān⁸⁰
7. bir nağme-i ber-ḳā' ides in eylemedüñ ḡuş
bu perdede āḡāz ideli muṭrib-i devrān
8. bu nağme-i āteş reviş-i tāze **nüvîdî**
olsa ne 'aceb dāğ-ı bihīn ṭarz-ı şıfāhān⁸¹

2.⁸²

Mef' ulü mefā' ilü mefā' ilü fe' ulün
Hezec -- + / + -- + / + -- + / + --

1. bir düzd duḡūl eyledi bir mescide nā-gāh
endīşe firāşını hemān ṭurmadı dürdi⁸³
2. gördi ne mü 'ezzin ne cemā' at ne imām var
ḳandīlini yaḳdı vü bisāṭını süpürdi

⁷⁸ Ankara Milli Kütüphane 06 Mil Yz FB 533/1: 82^b; Yücel Ünlü Aydın, *agt*, s. 724-725; Semih Yeşilbağ, *agt*, s. 535-536.

güfte-i nüvîdî

⁷⁹ söyinen: sevinen SY; demüñ: dimek SY.

⁸⁰ demüñ: dimek SY; cāndur: cānān SY.

⁸¹ reviş-i: reviş ü YÜA; nüvîdî: nevidî SY.

⁸² Ankara Milli Kütüphane 06 Mil Yz FB 533/1: 159^a; Yücel Ünlü Aydın, *agt*, s. 1182; Semih Yeşilbağ, *agt*, s. 1020.

nüvîdî

⁸³ düzd: zerd SY; mescide: meclise YÜA.

3.⁸⁴

Mef'ülü mefâ'îlün mefâ'îlün fa'
Ahreb - - + / + - - + / + - - - / -

1. dil-dâde-i mu' tād-ı cefâ oldum âh
 âfâk-ı melâhatdür aña maṭla' -gâh⁸⁵
3. geh ğamzesi dil deler gehî müjgâni⁸⁶
 lâ-ḥavle ve lâ-ḳuvvete illâ billâh⁸⁷

4.⁸⁸

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün
Hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. ideyüm cevri bâzâr-ı vefâya virmeyince zîb
 o serrâc-ı peri-peyker gül [ü] şeftâlûsın şatmaz⁸⁹

3.5. Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi Bölümü 3424

Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi Koleksiyonu 3424 numarada kayıtlı olan 257x139 mm ölçülerindeki mecmua, 315 varaktan oluşmaktadır. Nesih yazıyla kaleme alınan mecmuada, şiir başlıklarında kırmızı mürekkep kullanılmıştır. İlk sayfasında *Mecmû'a-i Kasâ'id* kaydı bulunmasına rağmen mecmuanın içerisinde kasidenin yanında gazel, rubai, kıta ve musammat gibi çeşitli nazım şekillerinden şiirler de yer almaktadır. Mecmuanın müstensihî Ni' metî mahlasını kullanan Bursalı Seyyid Nakîb-zâde Ni' metullâh (ö. 1650)'tir. İstinsah tarihi ise mecmuada H. 1039 Rebî' u'l-evvel'in 20'si (7 Kasım 1629) olarak kayıtlıdır (Köse, 2017, s. 9-10). Mecmua parçalar hâlinde yüksek lisans tezi olarak çalışılmıştır.⁹⁰

⁸⁴ Ankara Milli Kütüphane 06 Mil Yz FB 533/1: 164^a; Yücel Ünlü Aydın, *agt*, s. 1202-1203; Semih Yeşilbağ, *agt*, s. 1047.

nüvîdî

⁸⁵ mu' tād-ı: mu' tād SY.

⁸⁶ Mısra, *mef'ülü mefâ'îlün mefâ'îlün fa'* vezninde yazılmıştır.

⁸⁷ deler: diler SY.

⁸⁸ Ankara Milli Kütüphane 06 Mil Yz FB 533/1: 195^a; Yücel Ünlü Aydın, *agt*, s. 1374; Semih Yeşilbağ, *agt*, s. 1295.

nüvîdî

⁸⁹ ideyüm: edîm-i SY; gül [ü]: gül-i YÜA.

⁹⁰ Sedat Özveren (2015). *Süleymaniye Kütüphanesi Es'ad Efendi bölümü 3424 numaralı şiir mecmuası (Mecmû'a-i Kasâ'id) (91^b-126^a varak) (Transkripsiyonlu metin-inceleme)*. Yüksek Lisans Tezi. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi; Kamil Aldemir (2015). *Süleymaniye Kütüphanesi Es'ad Efendi bölümü 3424 numaralı şiir mecmuası (Mecmû'a-i Kasâ'id) (52^a-91^a varak) (Transkripsiyonlu metin-inceleme)*. Yüksek Lisans Tezi. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi; Hatice Aslan (2016). *Süleymaniye Kütüphanesi Es'ad Efendi Bölümü 3424 numaralı şiir mecmuası (Mecmû'a-i kasâ'id) (299^b-337^a varak) (İnceleme-transkripsiyonlu metin)*. Yüksek Lisans Tezi. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi; Songül Özel (2016). *Süleymaniye Kütüphanesi Es'ad Efendi Bölümü 3424 numaradaki Mecmû'a-i Kasâ'id (261^b-299^a varakları arası) İnceleme-metin*. Yüksek Lisans Tezi. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi; Rukiye Köse (2017). *Süleymaniye Kütüphanesi Es'ad Efendi Bölümü 3424 Numaralı Mecmû'a-i Kasâ'id (165b-222a Varak) (Transkripsiyonlu Metin-İnceleme)*. Yüksek Lisans Tezi. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi; Harun Dikilitaş (2019). *Süleymaniye Kütüphanesi Es'ad efendi bölümü 3424 numaradaki Mecmû'a-i Kasâ'id (126^b-165^a varaklar arası transkripsiyonlu metin ve inceleme)*. Yüksek Lisans Tezi. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi; Furkan Bingöl (2022). *Süleymaniye Kütüphanesi Es'ad Efendi bölümü 3424 numaradaki Mecmû'a-i Kasâ'id (11^a-52^a inceleme, metin ve MESTAP'a göre tasnif)*. Yüksek Lisans Tezi. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi.

Mecmuada Nüvîdî mahlasını taşıyan ve Bâkî'nin bir matlamına yazılmış olan 1 tesdis bulunmaktadır. Bâkî'nin sözü edilen matlaı, Bâkî *Dîvân'*da şu şekilde yer almaktadır (Küçük, 2015, s. 351):

hüblar mâ'ıldür elbet 'aşık-ı şeydâsına
dilber-i 'âlî-cenâbuñ baqma istiğnâsına

Mecmuanın ilgili bölümü üzerine yapılan tez çalışmasında, şiirin sahibi olan Nüvîdî'nin Yûsuf Nüvîdî Efendi olduğu kanaatine varılmıştır (Köse, 2017, s. 62). Fakat bu bilgiye ihtiyatla yaklaşmak faydalı olacaktır; zira yazmanın istinsah edildiği tarih, Mehmed Nüvîdî Efendi'nin hayatta olduğu düşünülen yıllara tekabül etmektedir ve Mehmed Nüvîdî'nin bu manzumeyi yazmış olma ihtimali bulunmaktadır.

1.⁹¹

Fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

I

1. gerçek iy dil 'aşık iseñ hüsn-i bî-hem-tâsına
mübtelâ iseñ leb-i cân-bağş u rûh-efzâsına
3. mâ' il iseñ şîve-i serv-i sehî bâlâsına
nâzır iseñ cılve-i nağl-i kad-i tûbâsına
5. dilber-i 'âlî-cenâbuñ baqma istiğnâsına
hüblar mâ'ıldür elbet 'aşık-ı şeydâsına⁹²

II

1. yâr rağm itmez diyü itme te' alluğdan berî
nağd-i eşküñ şarf idüp yolına ço cân u seri
3. olma âzürde ne deñlü nâz iderse ol perî
nâz u istiğnâ imiş âyîn [ü] resm-i dilberî⁹³
5. dilber-i 'âlî-cenâbuñ baqma istiğnâsına
hüblar mâ'ıldür elbet 'aşık-ı şeydâsına

III

1. kılmasa saña tekellüm eylese ğayra hitâb
söyleseñ itse teğâfûl virmese aşlâ cevâb
3. yâr müstağnî imiş hâlüm dime ğamdan ğarâb
olduñ ise mübtelâ-yı dilber-i 'âlî-cenâb
5. dilber-i 'âlî-cenâbuñ baqma istiğnâsına
hüblar mâ'ıldür elbet 'aşık-ı şeydâsına

IV

1. her ne deñlü cevri iderse çekdürüp cevri ü miğen
'aşık-ı şeydâya meyl ider yine ol sîm-ten

⁹¹ Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Esad Efendi 3424: 168^a; Rukiye Köse, *agt*, s. 101-102.

tesdis-i nüvîdî matla' -ı bâkî

⁹² elbet: ancak M.

⁹³ âyîn [ü] resm-i dilberî: âyîn-i resm-i dilberî RK.

3. aç gözün güş eyle pend-i hüsrev-i mülk-i suhan
çünkü manzûr eyledün âyine-i rüyını sen
5. dilber-i ‘âlî-cenâbuñ bakma istiğnâsına
hûblar mâ’ildür elbet ‘âşık-ı şeydâsına

V

1. yâr olup ağıyar-ile zevk u şafâlar eylese
mâ’il olduñ gayra diyü iftirâlar eylese
3. saña istiğnâ idüp gayra vefâlar eylese
iy **nüvîdî** hâşılı niçe cefâlar eylese⁹⁴
5. dilber-i ‘âlî-cenâbuñ bakma istiğnâsına
hûblar mâ’ildür elbet ‘âşık-ı şeydâsına

4. Neşredilmemiş Nüvîdî Mahlaslı Şiirler

Çalışmaya Almanya Leipzig Üniversitesi Kütüphanesi Cod. Pers. 41-2 numaralı *Şeyhülislâm Yahyâ Dîvânı* nüshasının kaynaklık ettiğini daha önce belirtmiştik. Makale öncelikle bu nüshada tesadüf edilen Nüvîdî mahlaslı gazelleri neşretmek amacıyla hazırlanmaya başlanmıştır. Sonrasında ise şair tezkirelerinin ve mecmualar üzerine yapılmış çalışmaların taranmasıyla makalenin kapsamı genişletilmiş; bu sayede daha önce neşri yapılmamış yeni şiirler tespit edilmiştir. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Bel_Yz_K0644 numaralı mecmuada yer alan 1 gazel ile Nuruosmaniye Yazma Eser Kütüphanesi 4965 numaralı mecmuada bulunan 1 mısraın varlığı daha önce yapılan çalışmalarda tespit edilmiş olmakla birlikte metin neşirleri ilk defa bu çalışmada yer almaktadır.

4.1. Almanya Leipzig Üniversitesi Kütüphanesi Cod. Pers. 41-2

Almanya Leipzig Üniversitesi Kütüphanesi’nde Cod. Pers. 41-2 numarada bulunan dîvân nüshası, Şeyhülislâm Yahyâ adına kayıtlıdır. 194x119 mm ölçülerindeki nüsha, 54 varaktan oluşmaktadır, ciltsizdir. Şiir başlıklarında kırmızı mürekkebin kullanıldığı nüsha, nestalik yazıyla kaleme alınmıştır. Nüshanın müstensihî ve istinsah tarihi bilinmemektedir.

Nüshada tespit edilen Nüvîdî mahlaslı gazellerden biri sayfa içinde, diğer ikisi sayfa kenarında olmak üzere nüshanın sonunda yer almaktadır. Gazeller nüshaya *Şeyhülislâm Yahyâ Dîvânı*’nı oluşturan şiirlerle aynı yazı ve mürekkep ile kaydedilmiştir; bu durum Nüvîdî mahlaslı şiirleri dîvân nüshasını tertip eden müstensihînin kâğıda geçirdiğini göstermektedir. Nüshanın istinsah tarihinin bilinmemesi, tespit edilen gazellerin hangi Nüvîdî’ye ait olduğunun belirlenmesini güçleştirmektedir.

Dîvân nüshasında tespit edilen “bülend” redifli gazel, “nazîre be-gazel-i üstâd *sellemehullâh*” başlığını taşımaktadır ve Şeyhülislâm Yahyâ’ya nazire olarak yazılmıştır. Başlıktaki “*sellemehullâh* / Allah selamet versin.” ifadesinden yola çıkılarak nüshanın Şeyhülislâm Yahyâ hayattayken yani 1561-1644 yılları arasında istinsah edildiği söylenebilir. Fakat bu bilgi de neşredilen gazellerin hangi Nüvîdî’ye ait olduğunun tespiti için yeterli değildir. Ayrıca Nüvîdî mahlasını kullanan şairlerin hayatta oldukları yıllar düşünüldüğünde, iki şairin de şiirlerinin *Şeyhülislâm Yahyâ Dîvânı* nüshasına kaydedilmiş olma ihtimali bulunmaktadır.

94

cefâlar: hayfâlar RK.

1.⁹⁵

Mef' ūlū fā' ilātū mefā' ilū fā' ilūn
Muzāri' -- + / - + - + / + - - + / - + -

1. [baña] bu cevri hep felek-i nîlgün ider
[çar]h-ı sitem-ger itmedigin baht-ı dūn ider
2. [seh̄h]ār-ı çeşmi dem-be-dem ol tıfl-ı ğamzeye
[ta]' līm-i ders-i şīve-i sihr ü fūsūn ider
3. [ya ni]ce h̄'āb-nāk-i elem olmasun ki yār
[o şā]ne-i teġāfūli ḥadden füzūn ider
4. [dayanma] cām-ı devlete kim rūzigār anı
bir gün olur ki gendi gibi ser-nigūn ider
5. [şuş]ar ise **nūvidī** n'ola ' ışk-ı yārsuz
būlbūl dem-i zemān-ı ḥazānda sūkūn ider

2.⁹⁶

Fā' ilātūn fā' ilātūn fā' ilātūn fā' ilūn
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. deşt-peymā-yı belā-yı ' ışk-ı cānān ol yūri
gerd-i endūh-ı felekden pāk-dāmān ol yūri
2. yine açıldı der-i peykār-ı ' ışk iy berķ āh
ḥırmen-i eflāk-ile dest ü girībān ol yūri
3. iy şerār-ı nār-ı āhum dilde ruḥşat var iken
çarḥ-ı mīnā-ḥāneye bir māh-ı tābān ol yūri
4. çünkü yokdur māye-i şabr u qarāruñ iy gönül
cūy-veş bir cānibe sen de ḥırāmān ol yūri
5. behre isterseñ eger āyīn-i bezm-i ' ışkdan
peyrev-i pervāne-i her şem' -i sūzān ol yūri
6. eyle gel kaṭ' -ı te' alluķ rişte-i maķşūddan
başuña āzāde bir sultān-ı devrān ol yūri
7. iy **nūvidī** ger nūmāyān ola dirseñ naķş-ı kām
cebhe-sā-yı derūne pūr-feyż-i yezdān ol yūri

Şeyhülislām Yahyâ Dîvânı'nın 54^a sayfasında “nazîre be-ġazel-i üstād *sellemeḥullāh*” başlığı altında kayıtlı olan ġazel, Şeyhülislām Yahyâ'nın

olıcaķ serv-veş ol ḳadd-i ser-efrāz bülend
ṭāḳ-ı ḥüsñün olur iy dilber-i mümtāz bülend⁹⁷

⁹⁵ Almanya Leipzig Üniversitesi Kütüphanesi, Cod. Pers. 41-2: 53^b (sayfa kenarında).
nūvidī

⁹⁶ Almanya Leipzig Üniversitesi Kütüphanesi, Cod. Pers. 41-2: 54^a (sayfa kenarında).

matlalı gazeline nazire olarak yazılmıştır.

3.⁹⁸

Fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün
Remel ++ -- / ++ -- / ++ -- / ++ --

1. olıcağ gün-be-gün ol naḥl-i ser-efrâz bülend
mîve-i nâzuñ olur iy büt-i ṭannâz bülend
2. âşiyân itse n'ola murğ-ı dil o kâkülde
bu mukarrer ki olur lâne-i şehbâz bülend
3. neylesün âb-feşân olmağ-ile eşk-i niyâz
olıcağ şu‘ le-i âteş-gede-i nâz bülend
4. şayd-ı nesr-i felek-i kalb-i hüner-mendâna
şaldı nüh dâm-ı ğamı çarḥ-ı dağal-bâz bülend
5. pâye-i şî‘ri olur mıydı bülend olmasa
himmət-i tab‘ -ı **nüvîdî**-i suḥan-sâz bülend

4.2. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Bel_Yz_K0644

76 varaktan oluşan mecmua; İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Bel_Yz_K0644 numarada, “Mecmu‘a-i Eş‘ar” adıyla Tunî-zâde Derviş Kadri adına kayıtlıdır. 204x170-220x140 mm ölçülerindeki yazmada, talik yazı kullanılmıştır. Cetveller, şiir başlıkları ve mahlasları işaret eden çizgiler kırmızı renklidir. 18. yüzyılda istinsah edilen yazma, meşin bir cildin içerisinde yer almaktadır. Yazmada 16.-18. yüzyıl şairlerinin şiirlerinden örnekler bulunmaktadır (Bostancı, 2019, s. 22-23). Mecmuanın “Mecmuaların Sistemik Tasnifi Projesi (MESTAP)”ne göre tasnifi, Tuğba Sarıkurt Bostancı tarafından yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır. Bu nedenle söz konusu mecmuadan alınan Nüvîdî mahlaslı gazelin matla ve makta beyitleri ilgili tezde yer almaktadır. Gazelin hangi Nüvîdî’ye ait olduğu tespit edilememiştir.

1.⁹⁹

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün
Remel - + -- / - + -- / - + -- / - + --

1. la‘l-i nâbuñ âb-rüy-ı cām-ı şahbâ gendidür
ḥaṭṭ-ı rüyüñ nüṣṣa-i âyât-ı sevda gendidür
2. ḥaṭ degül âyîne-i ‘âlem-nümâ-yı yârdur
‘aks-i dāmân-ı libâs-ı ḥüsn-i ğarrâ gendidür
3. çâh-ı sāğar içre ‘aks-i hey‘et-i la‘l-i lebüñ
şuya ıslanmış mey-i cām-ı muşaffâ gendidür

⁹⁷ Şeyhülislâm Yahyâ (2001). *Şeyhülislâm Yahyâ Divânı* (haz. Hasan Kavruk). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları: 3557, s. 65.

⁹⁸ Almanya Leipzig Üniversitesi Kütüphanesi, Cod. Pers. 41-2: 54^a.

⁹⁹ İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Bel_Yz_K0644: 3^a; Tuğba Sarıkurt Bostancı (2019). *İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Bel_Yz_K0644 Numarada Kayıtlı Mecmuanın Mecmuaların Sistemik Tasnifi Projesi’ne (MESTAP) Göre Tasnifi*. Yüksek Lisans Tezi. Kırşehir: Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, s. 56.

ğazel-i ra‘nâ li-nüvîdî

4. cāme-i cāmı giyüp qaddince şahbā devr ider
bir etekli dilber-i raqqāş gūyā gendidür
5. ‘aks-i ruhsāruñ süveydā-yı dil-i pür-tābda
şan şeb-i tārıkde mäh-ı şeb-ārā gendidür
6. iy **nüvîdî** yiridür eş‘ārı i‘cāz eylese
sāhir-i şab‘ uñ kelîm-i şavr-ı ma‘nā gendidür

4.3. Nuruosmaniye Yazma Eser Kütüphanesi 4965

Nuruosmaniye Yazma Eser Kütüphanesi 4965 numarada kayıtlı olan 344 varaklık mecmua, 25x14 cm ebatlarındadır; açık sarı aharlı kâğıda talik hatla yazılmıştır. Siyah mürekkebin kullanıldığı yazmada, bazı şiir başlıkları kırmızı renklidir. Üzerinde istinsah kaydı bulunmayan mecmua, 15.-17. yüzyıl şairleri ile 18. yüzyıl başlarında yaşamış şairlerin şiirlerini ihtiva etmektedir (Ayçiçeği, 2016, s. 307). Bünyamin Ayçiçeği tarafından Nuruosmaniye Kütüphanesi Türkçe şiir mecmuaları üzerine hazırlanan çalışmada, 4965 numaralı mecmuanın 285^a sayfasında Nüvîdî’ye ait bir tarih bulunduğu ifade edilmiş; ancak şairin hangi Nüvîdî olduğuna dair ayrıntıya değinilmemiştir (Ayçiçeği, 2016, s. 322).

Mecmuanın ilgili sayfasında Nüvîdî’ye ait 1 tarih mısramının bulunduğu tespit edilmiş ve söz konusu tarih mısramının Girit’in fethi nedeniyle kaleme alındığı görülmüştür. 1645’te Hanya Kalesi’nin fethiyle başlayan Girit Savaşı, Osmanlı’nın iki buçuk yıl süren kuşatması sonunda 9 Rebîülâhir 1080/6 Eylül 1669’da zaferle sonuçlanmıştır (Tukin, 1996, s. 87). Yûsuf Nüvîdî Efendi’nin Girit Savaşı’nın başladığı 1645 senesinden 37 yıl önce vefat ettiği bilindiğinden mısram sahibinin Mehmed Nüvîdî Efendi olduğu anlaşılmıştır.

1.¹⁰⁰

Müfte‘ilün fâ‘ilün müfte‘ilün fâ‘ilün
Münserih – + + – / – + – / – + + – / – + –

1. aldı girîdi qavî seyf ile sultân-ı rûm

Sonuç

Şair tezkirelerinde, Nüvîdî mahlasını kullanan iki şairden söz edilir. Bu şairlerden ilki, hayatının büyük bir kısmını 16. yüzyılın ikinci yarısında yaşamış olan Yûsuf Nüvîdî Efendi (ö. 1608); ikincisi, 17. yüzyıl şairlerinden Mehmed Nüvîdî Efendi (ö. 1674-75)’dir. Bu çalışma ile öncelikle şair tezkireleri taranarak Yûsuf Nüvîdî Efendi adına kayıtlı 1 nazım ve 2 beyit ile Mehmed Nüvîdî Efendi’ye ait olduğu nakledilen 5 kıta ve 8 beyit derlenmiştir. Tezkirelerden derlenen şiirlerin önemli bir kısmının Mehmed Nüvîdî’ye ait olduğu görülmüştür. Ayrıca derlenen şiirler arasında ortak bir beytin bulunmadığı tespit edilmiştir. Bu arada şiirlerin adına kayıtlı olduğu şairin kimliği hususunda dikkatli olunması gerektiği, bilhassa tek kaynaktan derlenen şiirlerin diğer Nüvîdî’nin şiirleriyle karışmış olabileceği vurgulanmıştır.

Çalışmanın sonraki bölümünde, mecmualar üzerine yapılmış olan ve önemli bir bölümünü yüksek lisans tezlerinin oluşturduğu 517 çalışmadan derlenen Nüvîdî mahlaslı şiirler sıralanmıştır. Yapılan tarama neticesinde; Fransa Ulusal Kütüphanesi Suppl. Turc 390 numaralı mecmuadan; Ankara Milli Kütüphane, Eskişehir İl Halk Kütüphanesi

¹⁰⁰ Nuruosmaniye Yazma Eser Kütüphanesi 4965: 285^a.

Koleksiyonu 26 HK 1060/1'de kayıtlı olan *Mecmû'a-i Eş'âr*'dan; Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Ali Nihat Tarlan 21 numaradaki *Mecmû'a-i Eş'âr ve Fevâ'id*'den; Ankara Milli Kütüphane 06 Mil Yz FB 533/1 numaralı şiir mecmuasından ve Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi 3424 numaralı mecmuadan toplam 6 gazel, 1 tesdis, biri tarih manzumesi olmak üzere 2 kıta, 1 rubai ve 12 beyit tespit edilerek bu manzumelerin çeviri yazılı metni verilmiştir.

Fransa Ulusal Kütüphanesi Suppl. Turc 390 numaralı mecmuada yer alan 4 gazel ve 11 beytin Yûsuf Nüvîdî'ye ait olduğu görülmüştür. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Ali Nihat Tarlan Koleksiyonu 21 numaralı mecmuada bulunan ve Bağdat'ın fethi üzerine yazılmış olan bir kıtanın ise Mehmed Nüvîdî'ye ait olduğu tespit edilmiştir. Ankara Milli Kütüphane 26 HK 1060/1'de kayıtlı *Mecmû'a-i Eş'âr*'daki Nüvîdî mahlaslı 1 gazel ile Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi 3424 numaralı mecmuada bulunan 1 tesdisin 16. yüzyıl şairi Yûsuf Nüvîdî'ye ait olabileceği belirtilmiş olmakla birlikte bu bilgiye ihtiyatla yaklaşılması gerektiği ifade edilmiştir. Ankara Milli Kütüphane 06 Mil Yz FB 533/1 numaralı şiir mecmuasında yer alan 1 gazel, 1 kıta, 1 rubai ve 1 beytin ise hangi Nüvîdî'ye ait olduğu konusunda bir sonuca varılamadığı belirtilmiştir. Ayrıca mecmualardan derlenen Nüvîdî mahlaslı bu şiirler arasında mükerrer bir beytin olmadığı ortaya konulmuştur.

Son olarak bu çalışmada, daha önce neşri yapılmamış olan Nüvîdî mahlaslı şiirlere yer verilmiştir. Almanya Leipzig Üniversitesi Kütüphanesi'nde Cod. Pers. 41-2 numarada kayıtlı *Şeyhülislâm Yahyâ Dîvânı* nüshasında yer alan 3 gazel, İBB Atatürk Kitaplığı Bel_Yz_K0644 numaralı mecmuada bulunan 1 gazel ve Nuruosmaniye Yazma Eser Kütüphanesi 4965 numaralı mecmuadaki 1 mısra Latin harflerine aktararak araştırmacıların istifadesine sunulmuştur. Her ne kadar Leipzig Üniversitesi Kütüphanesi ve Atatürk Kitaplığı'nda bulunan mecmualarla ilgili bilgiler değerlendirilse de söz konusu şiirlerin sahibi olan Nüvîdîlerin kimliği hususunda net bir sonuca varılamamıştır. Nuruosmaniye Yazma Eser Kütüphanesi'nde yer alan mecmuadaki 1 mısranın ise Mehmed Nüvîdî'ye ait olduğu görülmüştür.

Nüvîdî mahlaslı yeni şiirlerin ortaya çıkması, şiirleri yazan şairlerin kimliği konusunda daha net bilgilere ulaşılmasını sağlayacak ve Yûsuf Nüvîdî ile Mehmed Nüvîdî'nin klâsik Türk edebiyatındaki yerinin daha iyi anlaşılmasına imkân tanyacaktır.

Kaynakça

- Akdağ, H. (2020). *Süleymaniye Kütüphanesi Ali Nihat Tarlan Bölümü 21 Numarada Kayıtlı Mecmû'a-i Eş'âr (1B-75A)'ın Transkripsiyonlu Metni ve MESTAP'a Göre Tasnifi*. Yüksek Lisans Tezi. Giresun: Giresun Üniversitesi.
- Aksoyak, İ. H. (2014). Nüvîdî, Mehmed Nüvîdî Efendi. *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/nuvidi-mehmed-nuvidi-efendi> [Erişim Tarihi: 10.08.2023].
- Aldemir, K. (2015). *Süleymaniye Kütüphanesi Es'ad Efendi Bölümü 3424 Numaralı Şiir Mecmuası (Mecmû'a-i Kasâ'id) (52^a-91^a varak) (Transkripsiyonlu metin-inceleme)*. Yüksek Lisans Tezi. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi.
- Altuner, N. (1989). *Safâî ve Tezkiresi, İnceleme-Tenkitli Metin-İndeks*. Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.

- Aslan, H. (2016). *Süleymaniye Kütüphanesi Es'ad Efendi Bölümü 3424 Numaralı Şiir Mecmûası (Mecmû'a-i kasâ'id) (299^a-337^a varak) (İnceleme-Transkripsiyonlu Metin)*. Yüksek Lisans Tezi. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi.
- Ayçiçeği, B. (2016). Nuruosmaniye Kütüphanesi Türkçe Şiir Mecmû'aları: İnceleme-Dizin. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, (16), 227-367.
- Bingöl, F. (2022). *Süleymaniye Kütüphanesi Es'ad Efendi Bölümü 3424 Numaradaki Mecmû'a-i Kasâ'id (11^a-52^a inceleme, metin ve MESTAP'a göre tasnif)*. Yüksek Lisans Tezi. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi.
- Devellioğlu, F. (2013). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları, 30. B.
- Dikilitaş, H. (2019). *Süleymaniye Kütüphanesi Es'ad Efendi Bölümü 3424 Numaradaki Mecmû'a-i Kasâ'id (126^b-165^a Varaklar Arası Transkripsiyonlu Metin ve İnceleme)*. Yüksek Lisans Tezi. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi.
- Direkli, F. (2021). *Milli Kütüphane 26 HK 1060/1 Numarada Kayıtlı Şiir Mecmuasının Metni ve Mecmuaların Sistemik Tasnifi Projesi'ne (MESTAP) Göre Tasnifi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi.
- Esen, N. (2019). *Mecmû'a-i Eş'âr (Süleymaniye Kütüphanesi, Ali Nihat Tarlan 21, 1b-50b, İnceleme Metin-Tıpkıbasım)*. Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi.
- Gürbüz, M. (2018). *Sultân-ı Hübâna Münâsib Eş'âr (İnceleme-Metin-Şair ve Şiir Dizini)*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- İsmâil Belîğ (1985). *İsmâil Belîğ Nuhbetü'l-Âsâr li-Zeyli Zübdetü'l-Eş'âr* (haz. Abdülkerim Abdulkadiroğlu). Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları No: 62.
- Kasîde Mecmû'ası*. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Esad Efendi 3424.
- Kayabaşı, B. (1997). *Kâf-zâde Fâ'izi'nin Zübdetü'l-Eş'âr'ı*. Doktora Tezi. Malatya: İnönü Üniversitesi.
- Kol, A. (2023). *Fransa Ulusal Kütüphanesi (BNF) Suppl'ement Turc 390 Numaralı Şiir Mecmuası [İnceleme-Metin-Mecmûaların Sistemik Tasnifi Projesi'ne (MESTAP) Göre Tasnifi]*. Yüksek Lisans Tezi. Ordu: Ordu Üniversitesi.
- Köse, R. (2017). *Süleymaniye Kütüphanesi Es'ad Efendi Bölümü 3424 Numaralı Mecmû'a-i Kasâ'id (165b-222a Varak) (Transkripsiyonlu Metin-İnceleme)*. Yüksek Lisans Tezi. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi.
- Küçük, S. (2015). *Bâkî Dîvânı*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü 3143, 3. B.
- Mecmû'a-i Eş'âr*. Ankara Milli Kütüphane 06 Mil Yz FB 533/1.
- Mecmû'a-i Eş'âr*. Ankara Milli Kütüphane 26 HK 1060/1.
- Mecmû'a-i Eş'âr*. Fransa Ulusal Kütüphanesi El Yazmaları Bölümü Suppl. Turc 390. <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b52509100t/f11.item.r=turc390%20390> [Erişim Tarihi: 30.10.2023]
- Mecmû'a-i Eş'âr*. Nuruosmaniye Kütüphanesi 4965.

- Mecmû'a-i Eş'âr-Tunî-zâde*. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Bel_Yz_K0644.
- Mecmû'a-i Eş'âr ve Fevâ'id*. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Ali Nihat Tarlan 21.
- Mucîb (1997). *Tezkire-i Mucîb* (haz. Kudret Altun). Ankara: AKM Yayınları.
- Nev'î-zâde Atâyî (2017). *Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmîleti's-Şakâ'ik, Nev'î-zâde Atâyî'nin Şakâ'ik Zeyli* (haz. Suat Donuk, ed. Derya Örs). C. I. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları: 85.
- Ördek, Ş. (2014). Neylî, Küçük Lütfullâh Beyzâde Mehmed Neylî Efendi. *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/neyli-kucuk-lutfullah-beyzade-mehmed> [Erişim Tarihi: 10.08.2023].
- Özel, S. (2016). *Süleymaniye Kütüphanesi Es'ad Efendi Bölümü 3424 numaradaki Mecmû'a-i Kasâ'id (261^b-299^a varakları arası) İnceleme-metin*. Yüksek Lisans Tezi. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi.
- Özveren, S. (2015). *Süleymaniye Kütüphanesi Es'ad Efendi Bölümü 3424 Numaralı Şiir Mecmuası (Mecmû'a-i Kasâ'id) (91^b-126^a varak) (Transkripsiyonlu Metin-İnceleme)*. Yüksek Lisans Tezi. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi.
- Riyâzî (2017). *Riyâzu's-Şu'arâ* (haz. Namık Açıkgoz). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları e-kitap.
- Sarıkurt Bostancı, T. (2019). *İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Bel_Yz_K0644 Numarada Kayıtlı Mecmuanın Mecmuaların Sistemik Tasnifi Projesi'ne (MESTAP) Göre Tasnifi*. Yüksek Lisans Tezi. Kırşehir: Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi.
- Şengül, E. (2018). *Süleymaniye Kütüphanesi Ali Nihat Tarlan Bölümü 21 Numarada Kayıtlı Mecmû'a-i Eş'âr (229b-309a) (Transkripsiyonlu Metin-İnceleme)*. Yüksek Lisans Tezi. Giresun: Giresun Üniversitesi.
- Şeyhî Mehmed Efendi (2018). *Vekâyi'u'l-Fuzalâ, Şeyhî'nin Şakâ'ik Zeyli* (haz. Ramazan Ekinci, ed. Derya Örs). C. II. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları: 93.
- Şeyhülislâm Yahyâ. *Dîvân*. Almanya Leipzig Üniversitesi Kütüphanesi, Cod. Pers. 41-2.
- Şeyhülislâm Yahyâ (2001). *Şeyhülislâm Yahyâ Divânı* (haz. Hasan Kavruk). Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları: 3557.
- Tukin, C. (1996). Girit. *TDV İslâm Ansiklopedisi* (C. 14, s. 85-93). İstanbul: TDV Yayınları.
- Tuman, M. N. (2001). *Tuhfe-i Nâilî - Divân Şairlerinin Muhtasar Biyografileri* (haz. Cemal Kurnaz, Mustafa Tatcı). C. II. Ankara: Bizim Büro Yayınları.
- Ünlü Aydın, Y. (2018). *Mecmû'a-i Eş'âr (Millî Kütüphane FB 533) İnceleme-Metin*. Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Yeşilbağ, S. (2018). *Mecmû'a-i Eş'âr: Metin-İnceleme (Millî Kütüphane 06 Mil Yz Fb 533/1)*. Doktora Tezi. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- Zehr-i Mâr-zâde Seyyid Mehmed Rızâ (2017). *Rızâ Tezkiresi* (haz. Gencay Zavotçu). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları e-kitap.